

Nr 345

Av herr **Gustafson** i Göteborg **m. fl.**, *angående pensionsåldern.*

(Lika lydande med motion nr 319 i Första kammaren)

Sammanfattning

Denna motion handlar om en *sänkning av den allmänna pensionsåldern* och om bättre möjligheter för den enskilde att själv välja tidpunkt för pensioneringen, d. v. s. *rörlig pensionsålder*. Huvudlinjen är större valfrihet, ökad rättvisa och bättre trygghet för den enskilde inom den allmänna pensioneringen.

För många människor är det svårt att vara yrkesverksamma tills de fyller 67 år. Det kan bero på att de har ett hårt eller stressande arbete men också på individuellt betingade orsaker. Andra har vilja och förutsättningar att arbeta även efter 67 års ålder. För många skulle det vara en fördel med en mindre plötslig övergång från yrkesverksamhet till pensionärstillvaro. Den allmänna pensioneringen utgår som en huvudregel emellertid från att den enskilde är fullt yrkesverksam till 67 års ålder för att sedan på en gång lämna arbetslivet och bli pensionär.

Det nuvarande pensionssystemet är för stelt. Folkpartiet föreslår, att en kommitté med parlamentarisk representation tillsättes med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till en reform av den allmänna pensioneringen med sänkt pensionsålder och rätt för den enskilde att själv välja tidpunkt för sin pensionering, varvid 63 år bör utgöra undre gräns för rätt till ålderspension. Kommittén bör vidare föreslå åtgärder, som kan underlätta för den enskilde att själv välja en successiv övergång till pensionering i samband med en avtrappning av yrkesverksamheten. Reformen bör också innefatta bättre förmåner för dem som redan är pensionärer.

Nuvarande bestämmelser

Inom såväl folkpensioneringen som tilläggpensioneringen gäller att *ålderspension* utgår fr. o. m. den månad man fyller 67 år. Den enskilde har rätt att själv välja annan pensionsålder, dock lägst 63 år — s. k. förtida uttag. Pensionen minskar med 7,2 procent per år vid uttag före 67 års ålder och ökar med samma procent vid uttag efter nämnda ålder, dock sker ingen ökning vid uttag efter 70 år. Möjligheten till förtida uttag har utnyttjats i relativt begränsad omfattning och uppskjutet uttag är ännu mera ovanligt. Detta torde bl. a. bero på att myndigheternas information varit otillräcklig.

Vidare har pensionsbeloppen hittills varit så låga att pensionen vid förtida uttag ansetts bli otillräcklig.

En annan förklaring till att valfriheten inte utnyttjats i större utsträckning kan vara, att 67 år sedan länge är ett inarbetat begrepp och betraktas som »normal» pensionsålder. Känslan av verklig valfrihet skulle bli större, om man inte betraktade en viss ålder — 67 eller 65 år — som »normal» pensionsålder utan i stället kunde anse alla år inom en given pensioneringsperiod som lika normala — allt efter individens situation och personliga förutsättningar.

En annan viktig del av den allmänna pensioneringen är möjligheten att av främst medicinska orsaker erhålla pension före 67 år — *förtidspension*. Folkpartiet har i partimotioner vid flera föregående riksdagar krävt vidgade möjligheter att få förtidspension.

En arbetsgrupp inom folkpartiet föreslog förra året att vid bedömning av fråga om rätt till förtidspension skulle förutom medicinska skäl beaktas ytterligare två kriterier, nämligen arbetsmarknadsskäl och fall då arbetets krav överstiger individens förmåga.

Våra förslag har emellertid ännu inte vunnit gehör vare sig hos riksdagsmajoriteten eller regeringen. I februari 1969 — någon vecka efter vår senaste motion i frågan — blev regeringen dock plötsligt på det klara med frågans vikt och uppdrog åt riksförsäkringsverket att verkställa en snabbutredning om förtidspensionering. Ett betänkande med förslag till nya bestämmelser har nu avlämnats. Förslaget innebär att just de två nämnda kriterierna skall gälla som grund för beslut om förtidspension. Proposition i ärendet har aviserats till årets riksdag. Vi återkommer till förslaget detaljer då propositionen framlagts och vill nu endast framhålla att det är hög tid att denna reform blir genomförd. Det kunde ha skett för flera år sedan om folkpartiets motioner vunnit riksdagsmajoritetens bifall.

Den allmänna pensionsåldern

En reformerad förtidspensionering innebär emellertid *endast en delreform*. De vidgade möjligheterna till förtidspension beräknas beröra endast 10 000—20 000 personer under de närmaste åren. Frågan om pensionsålderns nivå bör nu angripas från allmänna utgångspunkter och det fortsatta reformarbetet inriktas på mera omfattande åtgärder. Den hittills förda debatten har i huvudsak kretsat kring frågan om det är önskvärt och ekonomiskt möjligt att genomföra en allmän sänkning av pensionsåldern till 65 år, eventuellt i två etapper. Pensionsålderns nivå bör emellertid bestämmas med hänsyn även till arbetets art och till förändringar inom arbetslivet, till det allmänna hälsotillståndet bland äldre människor och till människornas personliga önskemål och värderingar i fråga om olika alternativ att disponera det ekonomiska utrymmet för förbättrad trygghet.

Frågan om hur länge människor bör vara yrkesverksamma kan knappast generellt besvaras. Åldrandet är i hög grad individuellt och skilda arbeten ställer olika krav. För många människor är det svårt att vara yrkesverksamma tills de fyller 67 eller 65 år. De kanske känner sig pressade av ett hårt eller stressande arbete. Det kan vara individuellt betingade orsaker, exempelvis tidiga åldersförändringar. Kanske är nedsättningen av arbetsförmågan inte av sådan omfattning att de kan få förtidspension. För dessa människor är en sänkt pensionsålder en mycket angelägen sak. Samtidigt kan det finnas andra människor som har vilja och förutsättningar att arbeta även efter 67 år, men detta försvåras av nuvarande betraktelsesätt och förhållanden inom arbetsmarknad och allmän pensionering.

För många människor skulle en mindre plötslig övergång från yrkesverksamhet till pensionärstillvaro vara en fördel. Omställningsproblemen är för många betydande: att förlora de sociala kontakter som arbetet ger, att på en gång lämna ett aktivt arbete och ställas utanför.

Frågan om pensionsåldern kan också ses ur ett *rättvis- och jämlikhetsperspektiv*. Statligt och kommunalt anställda har en lägre pensionsålder — i åtskilliga fall t. o. m. lägre än 65 år. Inom enskilda pensionssystem är 65 år en vanlig pensionsålder. Pensionsåldern för grupper som avtalsvägen fått en lägre pensionsålder kan givetvis inte genom lagstiftning höjas. Det ligger då närmare till hands att sänka pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen.

Socialministern meddelar i årets statsverksproposition, att i anslutning till propositionen om reformerad förtidspensionering kommer även utredningsfrågan rörande en sänkning av den allmänna pensionsåldern att tas upp till behandling. Några upplysningar om innebörden av eller formerna för denna behandling lämnas inte. Vi anser att en kommitté med parlamentarisk representation bör tillsättas med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till en reform av den allmänna pensioneringen, innebärande en sänkning av den allmänna pensionsåldern och rätt för den enskilde att inom vissa gränser själv välja tidpunkt för sin pensionering. Målet bör vara att utforma ett pensionssystem som ger den enskilde större valfrihet, mera rättvisa och bättre trygghet än nuvarande system. Alla pensionsåldrar under en pensioneringsperiod, exempelvis 63—70 år, bör betraktas som lika normala. Den undre gränsen för rätt till ålderspension bör vara 63 år.

Utredningen bör belysa alternativa utformningar av pensionssystemet. En metod kan vara att beräkna pensionsbeloppen med utgångspunkt från 63 år och ange de högre belopp som bör gälla för dem som senare inträder i pensioneringen. En annan metod kan vara att utgå från 65 år och ange dels de lägre belopp, som bör gälla för dem som *tidigare* inträder i pensioneringen, dels de högre belopp som bör gälla för dem som *senare* får pension. Pensionsnivån vid olika åldrar har givetvis inte bara samhällsekonomiska och försäkringsmatematiska aspekter. Den påverkar också individens val av pen-

sionsålder: om man skall välja pensioneringen vid 65 år eller redan vid 63 år eller dröja till 67 år eller eventuellt längre beror bl. a. på relationen mellan de pensionsbelopp, som utgår vid respektive tidpunkter.

Successiv pensionering

Vi anser att en *successiv* övergång från yrkesverksamhet till pensionärs-tillvaro i många fall kan vara en fördel för både den enskilde och för samhälle och arbetsmarknad. Nuvarande praxis är full aktivitet fram till pensionsdagen, då all yrkesaktivitet på en gång upphör. Detta måste betraktas som orimligt från såväl medicinska som psykologiska och sociala utgångspunkter. En *avtrappning av yrkesverksamheten* genom övergång från heltidsarbete till deltidarbete skulle i många fall vara att föredra. Den allmänna pensioneringen bör därför vara så utformad att en successiv pensionering underlättas. Det behövs också förändringar i arbetsorganisationen i företag och offentlig verksamhet som möjliggör och stimulerar en anpassning av arbetsförhållandena efter olika behov och önskemål.

Utredningen bör framlägga förslag till åtgärder för att underlätta för den enskilde att välja en successiv övergång till pensionering i samband med en avtrappning av yrkesverksamheten. Sådana åtgärder bör också främjas genom frivilliga överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter.

Nuvarande pensionärers förmåner

Vid en pensionsreform som innebär en väsentlig förbättring av de nyttillträdande pensionärernas samlade förmåner bör man naturligtvis också beakta de nuvarande pensionärernas situation. En sänkning av pensionsåldern kan inte gärna ske utan en *förbättring för dem som redan är pensionärer*. Detta gäller i synnerhet för pensionärer, som har liten eller ingen tilläggs-pension.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala
att Kungl. Maj:t vid sitt avgörande beträffande den i statsverkspropositionen omnämnda utredningsfrågan rörande pensionsåldern måtte besluta, att en kommitté med parlamentarisk representation tillsättes med uppgift att skyndsamt utarbeta förslag till en reform av den allmänna pensioneringen, innebärande sänkt pensionsålder samt rätt för den enskilde att inom vissa gränser själv välja tidpunkt för sin pensionering, varvid 63 år bör utgöra undre gräns för rätt till ålderspension,

att nämnda kommitté bör i sitt arbete utgå från en pensioneringsperiod inom vilken den enskilde kan träffa sitt val, t. ex. 63—70 år.

att kommittén också bör framlägga förslag till åtgärder som underlättar för den enskilde att — i samband med en avtrappning av yrkesverksamheten — välja en successiv övergång till pensioneringen, samt

att reformerna inte bör begränsas till sänkning av pensionsåldern och annan förbättring för nytillträdande pensionärer utan också bör innefatta bättre förmåner för dem som redan är pensionärer.

Stockholm den 23 januari 1970

Sven Gustafson (fp)
i Göteborg

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Sven Antby (fp)

Elias Jönsson (fp)
i Ingemarsgården

Thorvald Källstad (fp)

Ingemar Mundebo (fp)

Bertil Ohlin (fp)

Daniel Wiklund (fp)
i Stockholm

Sven Wedén (fp)

Nr 346

Av herr **Hermansson m. fl.**, om slopande av förbudet att inställa arbete under avtalstid.

(Lika lydande med motion nr 322 i Första kammaren)

Kollektivavtalslagen stiftades 1928 med det klart utsagda syftet att förhindra strejker. Den genomdrevs av en borgerlig riksdagsmajoritet mot den samlade arbetarrörelsen.

Kollektivavtalslagens § 4 lyder:

Arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd:

1. på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller på grund av tvist, huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot vad i denna lag stadgas;

2. för att åstadkomma ändring i avtalet;

3. för att genomföra bestämmelse, avsedd att träda i tillämpning efter det avtalet utlupit; eller